

Паёми Президент - роҳнамои сиёсати хориҷӣ

**Абдулҳақов М.М., номзади илмҳои сиёсӣ, мудири кафедраи
сиёсатшиносии ДМТ.**

Дар паёми навбатии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба аъзоёни Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки 21- декабри соли 2021 баргузор гардид, вазъи кунунии сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифт. Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар қатори дигар масъалаҳои рушди инкишофи ҷомеа бештар ба самтҳои асосии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон тавачҷӯх зоҳир намуд ва таъкид намуданд, ки мо дар сиёсати хориҷии худ усули «дарҳои кушод»-ро пеш гирифтаем, ки муносибатҳои дӯстонаю ҳамсоғии нек, шарикӣ, ҳамкориҳои судманд бо кишварҳои хориҷӣ, созмонҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ ва ниҳодҳои байналмилалӣ молиявиро фаро мегирад.

Аз ин рӯ, муҳтавои умумии маҳаки асосии Паёми имсолаи Пешвои миллатро таҳлили ҳамаҷонибаи вазъи самтҳои асосии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва рушди афзалиятноки он ташкил медиҳад. Зеро дар он асосан ба рушди минбаъдаи муносибатҳо бо кишварҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, шарикони стратегӣ – Федератсияи Россия, Чин, Иттиҳоди Аврупо, Иёлоти Муттаҳидаи Амрико, кишварҳои Осиё, Ховари Миёна ва ба давлатҳои дигари минтақаҳои олам аҳамияти хосса дода шудааст. Дар ин ҷо саволе пеш меояд, ки кадом давлатҳо метавонанд дар сиёсати хориҷӣ шарикони боэътимоди Тоҷикистон бошанд?

Дар системаи муносибатҳои геополитикӣ мақом ва нақши Тоҷикистон хеле бузург аст. Дар ташаккул ва инкишофи воқеияти геополитикии олам ва ҳифзи манфиатҳои миллӣ ҳар як давлат махсусан,

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон вазъияти баамал омадаро ба инобат гирифта, кӯшиш менамояд, ки онро ба нафъи худ истифода намояд ва дар нисбат ба рақибон бо бартариҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва стратегӣ муваффақ гардад.

Бо назардошти ин ба як қатор хусусиятҳои инкишоф тавачҷӯх намуда, манфиатҳои давлатҳоро дар минтақа ва муносибатҳои байниҳамдигарии онҳоро дар нисбати Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд мавриди ҳулосагирӣ қарор диҳем. Зеро президенти мамлакат дар паёми ҳеш қайд намуданд, ки мо ҳеч гоҳ ба масъалаҳои дохилии ҳамсоҳҳои худ даҳолат намекунем ва дар муносибат бо онҳо ягон ҳадафи ғаразнок надорем.

Аз ин рӯ, манфиатҳои миллии Тоҷикистон бо Афғонистон дар робитаи мутақобила қарор дорад. Афғонистон барои Тоҷикистон бузургтарин ва муҳимтарин кишвари ҳамҷавор ба ҳисоб меравад. Зеро Тоҷикистон давлатест, ки дарозтарин ҳатти марзи давлатиро бо Афғонистон нигоҳ медорад. Аз тарафи дигар, манфиатҳои қавмию забонӣ ва таърихию фарҳангӣ ҳам барои Тоҷикистон ва барои Афғонистон мақоми махсус пайдо намудаанд. Баъд аз соҳибистиқлол гардидан Тоҷикистон бо Афғонистон чун дигар кишварҳои манфиатдор ба ҳамкорӣ ва дипломатияи фаъол шурӯъ намуд.

Афғонистон аз ҷумлаи он кишварҳоест, ки дар 25-30 соли охири асри гузашта ва инчунин дар чанд соли асри XXI аз ҳама бештар мавриди тавачҷӯҳи сиёсатмадорон, сиёсатшиносон, олимону таҳлилгарони кишварҳои мухталифи дунё қарор гирифтааст. Дар ин радиф Эмомалӣ Раҳмон, Президенти мамлакат, барҳақ иброз доштанд, ки мо ҳамеша ҷонибдори он ҳастем, ки дар кишварҳои ҳамсоҳии мо сулҳу оромӣ ва суботи сиёсӣ ҳукмфармо бошад ва мо тавонем, ки бо онҳо дар фазои ҳамсоҳии нек ва ҳамкории созанда зиндагӣ кунем.

Маҳз бо ҳамин сабаб Тоҷикистон ҳамчун ҳамсои наздиктарини Афғонистон ба тақдир мардуми азияткашидаи ин кишвар бетафовут буда наметавонад.

Мо чунин мешуморем, ки сарчамъ сохтани тамоми мардум ва таъсис додани ҳукумати фарогири манфиатҳо ва намояндагони ҳамаи қавму миллатҳо ва нерӯҳои сиёсӣ ягона роҳи расидан ба суботу оромӣ дар Афғонистон мебошад.

Аммо, манфиатҷӯии кишварҳои абарқудрат дар Афғонистон дар муддати зиёда аз 30 соли охир нагузоштанд, ки давлати воқеӣ ташаккул ёбад. Чунин сатҳи муносибати ҷомеаи ҷаҳонӣ ба Афғонистон кишварро ба яке аз «марказҳои ноором» табдил додааст. Вазъияти мочарогароии Афғонистон, ки аксаран ҳолати сунъӣ дорад ба мамлакатҳои ҳамсои ва тамоми ҷомеаи ҷаҳонӣ таҳдид менамояд. Дар муносибат бо Афғонистон мавқеи роҳбарияти Тоҷикистон солҳост, ки бетағйир мондааст. Бӯҳрони сиёсии Афғонистон ҳалли низомӣ надорад. Вай бояд танҳо бо роҳҳои сиёсӣ бо назардошти манфиати ҳамаи тарафҳо, ки ба ин музокира кашида шудаанд, танзим карда шавад.

Махсус қайд кардан зарур аст, ки агар минбаъд давлатҳои муқтадир фақат дар доираи ҳимояи манфиатҳои хеш ба масъалаи Афғонистон муносибат намоянд, пас ин сарзамин на танҳо маркази терроризми байналмилалӣ ва нарқобизнеси ҷаҳонӣ, балки сарчашмаи пайдоиш ва нерӯи мутаҳарриқи ташаккули зиддиятҳои динию мазҳабӣ ва этникӣ дар ҷаҳон хоҳад гашт. Аз ин рӯ, Президент дар паёмаш таъкид намуданд, ки дар шароити ниҳоят ҳассосу мураккаби минтақа ва ҷаҳон дар назди мо вазифаҳои бағоят муҳими амниятӣ, аз ҷумла мубориза бар зидди терроризму ифротгароӣ, қочоқи маводди муҳаддир, силоҳ ва дигар ҷиноятҳои муташаккили фаромиллӣ, инчунин, муҳочирати ғайрирасмӣ қарор доранд, ки вобаста ба ҳодисаҳои Афғонистони ҳамсои торафт шиддат гирифта истодаанд.

Ҳар як давлат манфиатхояшро фақат дар муносибат бо давлатҳои дигар кадр ва ҳимоя карда метавонад. Махсусан, нақшу мақоми давлатҳои ҳамсоя дар муносибатҳои тарафайн дорои арзишҳои муҳиманд. Тоҷикистон бо давлатҳои зиёде ҳамсарҳад аст. Ўзбекистону Қирғизистон ва Чину Афғонистон Тоҷикистонро аз ҳар тараф ихота намудаанд.

Дар сиёсат ҳама чиз тағйирёбанда аст. Ҳатто дӯстӣ ва душманӣ низ доимӣ нестанд. Муносибатҳои Тоҷикистон бо давлатҳои ҳамсоя аз ин қоида истисно нест.

Табиист, ки манфиатҳои миллии Тоҷикистон бо ҷумҳуриҳои ҳамсоя - Ўзбекистону Қирғизистон ва Чину Афғонистон пайвастагии ногусастанӣ дорад. Махсусан, муносибатҳои мутақобилаи Ўзбекистону Тоҷикистон дар ҳар даври замон мақоми хосаро касб менамоянд.

Агарчи дар байни ин ҷумҳуриҳои ҳамсоя баъзе нофаҳмиҳо ба назар расанд ҳам, онҳо ба таври доимӣ дар муносибатҳои хориҷии Тоҷикистон мақоми хосро соҳиб аст. Ҳамкориҳои пайваста ва дар фазои ҳамдигарфаҳмии доимӣ қарор гирифтани онҳо боиси таҳкими истиқлолияти сиёсии давлатҳои ҳамҷавор мегарданд.

Муносибатҳои байниҳамдигарии Тоҷикистону Ўзбекистон боз аз он ҷиҳат тавачҷӯҳӣ бештар меҳоянд, ки дар ҳудуди ҳар яки он теъдоди зиёди ҳамқавмҳо зиндагӣ ва фаъолият доранд. Дар рафти инкишофи таърихӣ ҳар ду халқ умумиятҳои зиёде дар тарзи зиндагӣ, анъана ва урфу одатҳо пайдо намудаанд. Ҳолати мазкур бори дигар тақозо менамояд, ки густариши робитаҳо ва муносибатҳо ба фоидаи тарафайн бояд сурат бигиранд. Аммо ҷуноне, ки раванду ҳодисаҳои даҳсолаи охир нишон медиҳанд, на ҳама вақт муносибатҳо дар сатҳи зарурию дилхоҳ ба вуқӯъ меоянд. Дар муносибатҳои байниҳамдигарии ин ду кишвари ҳамсоя масъалаҳо кам нестанд. На танҳо масъалаҳо, балки монетаҳои зиёде садди роҳи тақмили муносибатҳои байниҳамдигарии онҳо мегарданд.

Аз ин хотир, Тоҷикистонро зарур аст, ки чораҳо андешад ва дар мавриди зарурӣ онҳоро воқеӣ гардонад. Яке аз чунин воситаҳо ва чораҳои зарурию ҷавобӣ тағйир додани низоми истифодаи захираҳои об мегардад. Вале, ба амал баровардани чораю тадбирҳои барои ҳар ду кишвар манфиатнок қобили қабул аст.

Муносибат бо Ҷумҳурии Қирғизистон низ аҳамияти муҳимро касб намудааст. Дар муносибатҳои байниҳамдигарии Қирғизистону Тоҷикистон, асосан масъалаҳо дар мавриди сарҳадот ҷой доранд. Вале имкониятҳои вусъати муносибатҳо дар тамоми соҳаҳои хоҷагии халқ мавҷуданд. Ҳар ду кишвар метавонанд дар сохтмони ҳаёти нав, тақмили муносибатҳо ва таҳкими равандҳои демократӣ ва истиқлолияти воқеӣ ба ҳамдигар кӯмак намоянд.

Барои мустаҳкам кардани мавқеи минтақавӣ ва ҳимояи манфиатҳои миллӣ Тоҷикистон ва Туркменистон хоҳони дастгирии байниҳамдигарӣ гаштанд. Тоҷикистон ва Туркменистон дар ҷустуҷӯи манфиатҳои муштарак роҳҳои наздикшавиро меҷӯянд. Тақвияти робитаҳо бо Туркменистон дар шароити кунунӣ идома дода шуд, ки ба дигаргунсозии сиёсати хориҷӣ ва равобити иқтисодӣ манфиатдор аст. Ба имзо расидани як қатор созишномаҳо доир ба соҳаҳои мухталифи ҷамъиятии байни Тоҷикистон ва Туркменистон инъикоскунандаи манфиатҳои тарафайн ба ҳисоб мераванд.

Дар шароити рушди муносибатҳои байниҳамдигарии мамлакатҳои Осиёи Марказӣ масъалаҳои нав ба нав пайдо мегарданд. Онҳо хеле гуногун буда, вобаста ба манфиатҳои акторҳои мухталифи сиёсати минтақавӣ ва олами глобалӣ ташаккул ва инкишоф меёбанд. Яке аз чунин масъалаҳои муқовиматомез, ки манфиатҳои давлатҳои минтақаро ба ҳам бармехӯронад истифодаи оби нӯшокӣ мебошад. Қирғизистон ва Тоҷикистон дар сарғаҳи оби минтақа қарор доранд. Мамлакатҳои дигар, ҳоло бештар Ўзбекистон ва Қазоқистон даъво пешниҳод менамоянд, ки онҳо низ ҳуқуқи бе мамоният истифода аз оби тозаи минтақаро доранд.

Вале онҳо истифодаи якҷояи боигариҳои дигари табиӣ, пеш аз ҳама газ ва нафтро рад менамоянд. Дар чунин ҳолат ҳалли масъала мушкилтар мегардад.

Мақсад ташҳиси мақом ва нақши ғояҳои асосии инкишофи давлатдорӣ дар пешрафти ҷомеаи кунунӣ мебошад. Чунин амалҳо боиси таҳкими давлатдорӣ мегарданд. Давлат бояд сиёсати дохилию хориҷиашро дар асоси баррасӣ ва ҳимояи манфиатҳои миллию геостратегӣ созмон диҳад. Давлати навини Тоҷикистон дар роҳи таҳкими хеш ба ҳалли масъалаҳои зиёду мураккабтарин муваффақ гардад.

Дар шароити кунунии инкишофи Тоҷикистон ҳадафҳои асосии ҳимояи манфиатҳои миллии вазифаҳои мураккабтаринро пеш мегузоранд. Мустаҳкам намудани ҳамкориҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва стратегии кишвар дар муносибатҳои байналхалқӣ ба хоҳири ҳифзи манфиатҳои миллии мебошад. Таҷрибаи таърихӣ нишон медиҳад, ки дар масъалаи ташаккул ва инкишоф, бахусус он миллатҳое ба муваффақият ноил гаштаанд, ки тамоюлҳои рушди инкишофи ҷомеаи ҷаҳониро ба шароитҳои маҳалӣ, табиӣ, хоҷагӣ, иҷтимоӣ ва маданияти худ мувофиқ гардониданд. Тоҷикистон низ чунин мавқеъи гирифта, пайгирона инкишофи хешро таҳким мебахшад.